

בס"ד, י"ח טבת התשפ"ד

בבא קמא דף נ"ח – בהמה שנפלה, כיצד שמין נזק ע"י גופו או ע"י ממונו

מושגים:

1. מבריה ארי מנכסי חברו –
מי שמציל נכסי חברו, ואין לו הוצאות או הפסד, נקרא מבריה ארי, הוא לא זכאי לתשלום משום שהוא מקיים מצוה, ולא מקבלים שכר על מצוות בעוה"ז.
2. תחילתו בפשיעה וסופו באונס –
הגמ' במסכת בבא מציעא מביאה מחלוקת בין שתי לשונות בדעת רב יוסף, כשאדם התרשל בשמירתו, אבל בסוף הבהמה מתה באונס, ולא בגלל הפשיעה, האם חייב או פטור. והגמרא פסקה שחייב. בדף לו שם, רבא אמר שכשהאונס בכלל לא קשור לפשיעה פטור.
3. המבכיר כרמו של חבירו –
מדובר על נזקים שעשה אדם בגופו, ולא על ידי ממונו. רש"י מסביר שמדובר שהוא שיחת וכלה את הכרם. חכמים אומרים שהדין הוא שרואים כמה היתה יפה הערוגה קודם וכמה אחר כך.
4. חזיז –
רש"י מסביר בדף קי"ט שזה שחת של תבואת חיטין ושעורין בעודן ירק.
5. נידון במשווייר שבו –
אם הבהמה אכלה {חזיז} ר"י הגלילי אומר ש'נידון במשווייר שבו', נבדוק בעתיד כמה שווה ערוגה כזו בימי הקציר, ממה שנשאר, ומשלם לפי התעריף העתידי.
6. סמדר –
אם הבהמה אכלה 'סמדר', שזה ענבים דקים מיד לאחר הפריחה, כמו בשיה"ש 'פרחה הגפן פיתח הסמדר', רבי יהושע אומר שמשלמים כאילו הם ענבים בשעת הבציר.
7. בוסר –
לדעת ר"ש בן יהודה בשם רבי שמעון אם הבהמה אכלה 'בוסר' בענבים, שזה שלב יותר בשל אחרי הסמדר וגודלו כפול הלבן (רש"י), או פגים בתאנים רואים אותם כאילו פירות גמורים ומשלמים לפי שווי הפירות.
8. לולבי גפנים ויחורי תאנים –
ר"ש בן יהודה בשם רבי שמעון אמר שהדין כחכמים, רק אם אכלה 'לולבי גפנים ויחורי תאנים' שזה שלב מוקדם לפני סמדר ולפני בוסר, לפני הפריחה.

שאלות:

1. העז של שמשון נפלה מרה"ר לחצר של אמנון, והרסה לו את הערוגה של העגבניות, כמה שמשון צריך לשלם?
המשנה אמרה, שאם הבהמה נפלה לגינה ונהנית, משלמת מה שנהנית, את שווי המאכל שהיא אכלה.

הגמ' הסבירה את דברי **רב**, שמשלמת גם על ההנאה שהפירות ריככו את המכה מהנפילה, למרות שהיא נפלה באונס. החידוש הוא שאנחנו לא אומרים שבעל הערוגה הוא {מבריא ארי} שמציל את נכסי חברו, ומקיים בכך מצוה שהוא מציל את הבהמה. ולכן צריך לשלם לו על מה שנהנית. הוא לא נחשב מבריא ארי, כי מבריא ארי עושה את זה מדעתו בבחירה חופשית, וכאן זה שלא מדעתו. וגם יש לו הפסד, ובמבריא ארי אין.

בגמ' נחלקו האמוראים באיזה אופן הבהמה שנפלה לגינה באונס, לא משלמת על הנזק,

- **רב כהנא** אמר שהיא החליקה במי הרגליים שלה.
- **רבא** אמר שבהמה אחרת, דחפה אותה. הגמ' אומרת **שרבא** בודאי מסכים שהמקרה שאמר **רב כהנא** הוא אונס. אבל **רב כהנא** לא יסכים עם **רבא**, משום שאם הבעלים לא שמר שבהמה לא תדחוף את חברתה זה פשיעה וחייב גם בנזקים ולא רק בהנאה.

בנוסף נחלקו האמוראים איזה כמות הבהמה אוכלת ועדיין משלמת רק מה שנהנתה, **רב כהנא** אמר, שרק אם אכלה בערוגה שנפלה אליה, אבל אם עברה לערוגה אחרת משלמת מה שהזיקה.

- **רבי יוחנן** אמר שכל עוד היא לא יצאה מהשטח, כל מה שהיא אוכלת אפילו מערוגה לערוגה ואפילו כל היום, משלמת רק מה שנהנתה. רק אם היא יצאה מהגינה וחזרה לדעת הבעלים זה נחשב פשיעה של הבעלים ומשלמת מה שהזיקה.

רב פפא הסביר שהכוונה שהיא תצא לדעת הבעלים שהבעלים מודע לארוע. ואז אפילו אם היא חזרה שלא לדעת הבעלים, משלמת מה שהזיקה, כי היא מבינה שיש שם אוכל, והיא תגיע לשם אוטומטית אם הבעלים לא ישמור עליה מעכשיו שמירה מעולה.

2. נועם נהג בגשם במהירות, והמכונית נכנסה לבור בשול הדרך, האם העירייה צריכה לשלם על הנזק?

(מבוסס על מקרה אמיתי משנת תשס"ב)

רבי ירמיה שואל על מקרה שנתחילתו בפשיעה וסופו באונס, כשבהמה לא נשמרה כראוי וירדה (לא נפלה) לגינה, אבל לא אכלה מהפירות, אלא הזיקה אותם במי לידה שילדה בגינה. ברור שלדעה שתב"פ וסופו באונס חייב, הוא חייב. השאלה היא לדעה שפטור, האם כאן מאחר והבעלים של הבהמה יודע שהיא מעוברת, היה עליו לצפות גם נזק של מי לידה, ואם הוא לא שמר עליה כראוי, הוא חייב כי כל המקרה עד סופו נחשב פשיעה.

הגמ' נשארת בתיקו.

3. דוד שהיה חרש באוזן אחת, איבד שמיעה באוזן השניה בשירותו הצבאי, האם אחוזי הנכות מתחשבים בעובדה שהוא לא שומע בכלל? (מבוסס על מקרה אמיתי)

המשנה אמרה שכשמין את הנזק של הבהמה שהזיקה בגינה שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה. והאמוראים בגמ' מפרשים את הדין. הגמ' מבארת כיצד לומדים מהפסוק 'ובער בשדה אחר', שאת השומה מבצעים כחלק

משדה גדולה יותר ולא את הערוגה בפני עצמה. הגמ' מסבירה שמאותו הפסוק לומדים גם שנוק של שן משתלם דוקא בשדה של הניזק, וגם את הדין של השומה.

האמוראים נחלקו באופן שבו מבצעים את השומה,

○ **ר"י בר חנינא** אמר שמשערים את הפגיעה בסאה מתוך 60 סאים. **רש"י** מסביר שבדקים כמה שווה סאה מתוך שדה של 60 סאים, ואחרי שיודעים מחיר של בית סאה, בודקים כמה הערוגה שניזוקה הורידה את ערכו של ה'בית סאה'. הסיבה היא, שאם מעריכים בית סאה בפני עצמו, מקבלים מחיר גבוה שפוגע במזיק, כי סאה זה יחסית שטח קטן ולא ניתן למצוא בשוק מישהו שמוכר בית סאה, ולכן המחיר גבוה. וגם לא ניתן להעריך ערוגה אחת ביחס ל 60 סאים, כי זה בטל ולא נחשב, וזה פוגע בניזק.

○ **ר' ינאי** אמר שמשערים תרקב שזה חצי סאה ב 60 תרקבים. **רבי ינאי** סובר שהמחיר של 60 סאה נמוך כי אין הרבה קונים לגודל כזה, שהוא מעט לעשיר והרבה לאדם בינוני, לכן הוא מעדיף להעריך את השדה ביחס ל 60 תרקבים.

○ **חזקיה** אמר קלח ב 60 קלחים. כלומר משערים כל אוכל בדיוק את החלק שאכלה ביחס ל 60 כמותו (**הרי"ף** אומר שכך ההלכה מסוגייתינו).

הגמ' מנסה להקשות על ההסברים של האמוראים מבריייתא שאומרת, שאם הבהמה אכלה קב, משערים אותו כאילו היא ערוגה קטנה, ולא מחיר של הפירות. ומשתמע שמשערים מחיר ערוגה בפני עצמה, וקשה על האמוראים שאמרו ב 60. אבל הגמ' מתרצת שהכוונה ב 60, כל אמורא יסביר לשיטתו באיזה 60 מדובר.

הגמ' מביאה ברייתא נוספת שאומרת שלא משערים קב מפני שמשביחו, ולא בית כור מפני שפוגמו. **רב פפא ורב הונא בר מנחם** נחלקו מה כוונת הברייתא,

▪ **רב פפא** אמר שלא משערים קב ב 60 קבין, כי המחיר יוצא זול ומשביח את המזיק. כי 60 קבים זה גודל שאין לו כ"כ קונים, (זה מעט לעשיר. והרבה לעני, ובנוסף קב בטל לגודל של 60 קבין). ולא משערים כור ב 60 כורים מסיבה הפוכה שפוגעת במזיק.

▪ **רב הונא בר מנחם**, הקשה על הפירוש של **ר"פ**, משום שכתוב בית כור ולא כור. ולכן הוא מפרש משמו של **ר"א בריה דר"א**, שלא שמים קב בני עצמו, וגם לא בבית כור שהוא 30 סאין, אלא ב 60. (ממילא כל אמורא יפרש לשיטתו, או שהברייתא כחזקיה, כפי שפוסק **הרי"ף**, **ר"ח** ועוד)

4. נח כעס שעץ התאנה של יוחנן פולש לשטח שלו והוא עקר אותו, כמה הוא צריך לשלם?

הגמ' מביאה מעשה של אדם שקצץ דקל של חבירו, ו**ריש גלותא**, חייב אותו לשלם את ערך הדקל, ששווה 33 זוזים, כי שלושת הדקלים שגדלו ביחד היו שווים 100.

אותו אדם לא אהב את הפסק ואמר שזה לפי הדין הפרסי ולא לפי דין תורה, והלך לידון אצל **רב נחמן**. שפסק לו ששמים ב 60. (הכוונה 60 דקלים, **רי"ף**, **ר"ח** ועוד)

רבא אמר **לר"נ**, שהסיבה שהקלו חכמים על המזיק כשממונו הזיק לשער ב 60, כמו כבשה שנפלה, לא בהכרח שייכת כשהוא בגופו הזיק ועקר את הדקל.

אביי משיב לרבא, שלמרות שיש ברייתא שמדברת על נזקי גופו, ולא מזכירה 60, אלא רק מזכירה שלדעת **חכמים** משווים כמה היתה יפה וכמה יפה עכשיו אחרי הנזק, הרי גם לגבי נזקי ממונו **חכמים** התנסחו באותה צורה, והכוונה היא 60.

הגמ' מביאה את שתי הברייתות בנזקי גופו ובנזקי ממונו, ואת הפירוט של הדעות השונות בברייתות אל תוך הדף הבא,

(לגבי נזקי גופו, {המבכיר כרמו של חברו}, **רש"י מסביר** שמדובר שהוא שיחת וכילה את הכרם. **חכמים** אומרים שרואים כמה היתה יפה הערוגה קודם וכמה אחר כך.

לגבי נזקי ממונו שעשתה בהמתו, הברייתא מביאה מחלוקת תנאים לפי סוג הנזק:

- אם הבהמה קטמה נטיעה, **רבי יוסי** אומר שגזרי גזירות בירושלים (חנן ואדמון, בכתובות), קנסו לפי סוג הנטיעה.
- אם הבהמה אכלה {חזיז} **רש"י מסביר** בדף קי"ט שזה שחת של תבואת חיטין ושעורין בעודן ירק, **ר"י הגלילי** אומר שנידון במשויר שבו, נבדוק בעתיד כמה שווה ערוגה כזו בימי הקציר ומשלם לפי התעריף העתידי. **וחכמים** אומרים שרואים כמה היתה יפה קודם וכמה אחרי הנזק.
- אם אכלה {סמדר}, שזה ענבים דקים לאחר הפריחה, **רבי יהושע** אומר שמשלמים כאילו הם ענבים בשעת הבציר. **וחכמים** אומרים, רואים כמה יפה קודם וכמה עכשיו.
- **ור"ש בן יהודה בשם רבי שמעון** אמר **כחכמים**, רק אם אכלה {לולבי גפנים ויחורי תאנים} שזה שלב מוקדם לפני סמדר ולפני בוסר, לפני הפריחה. אבל אם אכלה {בוסר} בענבים או פגים בתאנים רואים אותם כאילו פירות גמורים ומשלמים לפי שווי הפירות.)